

МОНІТОРИНГ ЧЕРВОНОЇ СТЕПОВОЇ ПОРОДИ

**Г.І. Буюклу, канд. с.-г. наук,
М. І. Буюклу, С. В. Тараненко, А. В. Писаренко**

Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф.Іванова
«Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства

Аналіз основних селекційних ознак генофондового стада червоної степової породи ПСП «Приморський» показує, що сучасні тварини за рівнем продуктивності і основними промірами не поступаються кращим чистопорідним тваринам, які записані до ДПК в період удосконалення породи шляхом чистопорідного розведення.

Ключові слова: велика рогата худоба, червона степова порода, генофонд, продуктивність.

Широке використання на півдні України імпортних порід великої рогатої худоби зумовило різке скорочення аборигенних порід та порід вітчизняної селекції, які характеризуються високою життєздатністю, міцністю конституції, пристосованістю до жорстких екологічних умов, стійкістю до захворювань та тривалістю продуктивного використання.

Серед вітчизняних порід молочної худоби, які відіграли визначну роль у формуванні загального генофонду та біологічного різноманіття і на сьогодні становлять основу генофонду півдня України, чільне місце належить червоній степовій. Історія походження породи тісно пов'язана з історією заселення південного степу України наприкінці XVIII і початку XIX століття. При заселенні колишнього Новоросійського краю, куди входили теперішні Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Дніпропетровська, Кіровоградська і Донецька області, російські та іноземні переселенці привезли з собою свійську худобу, в тому числі велику рогату. Місцеве населення в той період розводило переважно сіру степову, місцеву червону і червоно-рябу, частково ногайську короткорогу червону худобу. Ці групи місцевої худоби розводилися як "у собі", так і шляхом схрещуванням їх між собою. Перевага віддавалася більш продуктивним та великих розмірів тваринам червоної масті [3].

Підвищенню інтересу до червоної степової худоби і

поліпшенню її за допомогою чистопорідного розведення сприяла монографія Ю.Ф.Лискуна [4], де було доведено, що червона степова худоба аж ніяк за своєю однохарактерністю не поступається перед іншими загально визнаними породами і, що вона має право вважатися породою. Аналізуючи продуктивно-племінні якості червоної степової худоби Ю.Ф.Лискун відмічає, що в породі до 30% тварин відносно коротких, низькопередих та вузькогрудих, ширина за лопатками розвинена дуже погано, а «подавленність в розвитку передньої треті являється характерной чертой» (цитата в кн. Ю.Ф.Бондарева) [1].

Перші дані про рівень молочної продуктивності, наведені Ю.Ф.Лискуном по стаду Херсонського земського сільськогосподарського училища, складають 1975,5 кг молока з коливаннями від 588,9 до 3398,8 кг. В середньому із обстежених 121 гол. надій по 665 лактаціям склав 1992,6 кг молока [1].

З 1 жовтня 1923 року керівництво племінною роботою в породі здійснювалося Державною племінною книгою червоної степової породи. З 1925 року вона охопила своєю діяльністю всю зону поширення червоної степової худоби України.

Для корів, яких записували до ДКПТ, були визначені мінімальні вимоги за рівнем продуктивності (табл. 1).

Таблиця 1. Мінімальні вимоги продуктивності для запису червоної степової худоби до Держплемкниги

Рік	Отелення						Вміст жиру, %
	1		2		3 і ст.		
	Надій, кг	Жива маса, кг	Надій, кг	Жива маса, кг	Надій, кг	Жива маса, кг	
1934	1700	290	2100	340	2500	370	3,5
1938	2300	330	2700	420	3000	450	3,7
1946	2300	370	2700	420	3000	460	3,7
1959	2500	390	2900	430	3200	470	3,7
1963	2400	410	2850	450	3200	500	3,7
1993	2900	450	3300	490	3700	520	3,7

За більш ніж столітню історію тварини червоної степової породи зберегли свої найбільш цінні якості: добру пристосованість до посушливого спекотного клімату, порівняно високу молочну продуктивність, невибагливість до кормів і довготривалість

господарського використання.

За весь період розвитку червоної степової породи відмічається ріст рівня надою та жирності молока корів, які записані до ДКПТ у різні періоди (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка рівня продуктивності повновікових корів червоної степової породи, записаних до ДКПТ

Рік	Кількість голів	Продуктивність		
		Надій, кг	Вміст жиру, %	Жива маса, кг
1912 (Ю.Ф.Лискун)	121	1992,6	-	360
1928-1940	1575	2969	3,76	448
1949	464	3562	3,72	474
1950-1959	2787	4048	3,79	501
1960-1969	4201	3944	3,79	511
1970-1978	7294	4179	3,81	504
1979-1990	3512	5198	3,89	530
1991-2000	490	5438	3,91	542
2001-2004	1156	5519	3,91	523

Як видно з наведених даних, рівень молочної продуктивності корів червоної степової породи у порівнянні з першим обстеженням породи зріс на 3527 кг молока та на 0,41% жиру.

Можна виділити три етапи удосконалення породи: перший – це 1912-1940 рр., коли відбувалося формування породи; другий – 1946-1978 рр. - удосконалення червоної степової породи шляхом чистопорідного розведення та третій етап – 1979-2004 рр. - удосконалення червоної степової породи з використанням бугаїв поліпшуючих порід (англерської, червоної датської та голштинської), у результаті чого було затверджено у 2005 році нову українську червону молочну породу.

Аналіз промірів тіла повновікових корів червоної степової породи (табл. 3), які записані до ДКПТ у різні роки, показав, що з часом вони стали вищими, у них збільшилися глибина і ширина грудей, об'єм середньої частини тулуба та зростає жива маса від 448 до 542 кг.

Обстеження сучасних племінних стад червоної степової худоби на півдні України засвідчує, що, незважаючи на цінні біологічні та господарські якості, чисельність породи в останні роки катастрофічно зменшується. Із поголів'я, яке пройшло інвентаризацію в кількості 2170 голів, відібрано 606 чистопорідних корів з середнім надоєм за кращу лактацію 4439 кг молока жирністю 3,92%, 174 кг молочного жиру.

Таблиця 3. Динаміка промірів тіла корів червоної степової породи

Промір	Рік								
	1912	1939	1949	1957	1967	1978	1989	1992	2004
n	160	151	729	554	725	654	186	258	194
ВХ	122,0	126,9	127,6	126,5	129,0	129,0	128,0	129,7	129,9
ВС	122,8	126,3	127,4	125,8	128,9	-	-	-	-
ВК	129,8	131,5	132,5	129,8	134,5	-	-	-	-
ГГ	62,0	67,5	66,2	69,2	72,3	69,0	68,0	68,4	70,3
ШГ	30,0	39,6	39,6	42,2	42,1	44,0	47,0	44,6	46,3
ШМ	47,0	52,5	49,2	50,3	55,1	53,0	52,0	50,5	51,4
ШКЗ	41,0	43,8	41,9	42,5	47,1	-	-	-	-
ШСБ	27,0	30,8	-	-	-	-	-	-	-
КДЗ	51,8	51,8	49,7	50,2	54,0	-	-	-	-
КДТ	158,5 (стріч)	156,0	154,3	156,6	157,0	157,0	159,0	159,5	157,3
ОГ	163,2	188,0	166,0	180,3	188,0	190,0	188,0	192,3	190,3
ОП	16,3	17,6	18,4	18,0	18,3	19,0	18,0	18,6	18,5

Проведений аналіз продуктивних, технологічних і відтворних властивостей корів та аналіз вирощування ремонтного молодняку у кожному стаді показав, що, як показники рівня молочної продуктивності, так і живої маси ремонтних телиць мають пряму залежність від забезпеченості господарств кормами.

Одним із типових для породи є стадо племрепродуктора червоної степової породи ПСП «Приморський» Запорізької області, історія якого бере свій початок з 1966 року, коли в господарство було завезено племінну худобу з племзаводів ім.Кірова Токмацького та «Мелітопольський» Мелітопольського районів Запорізької області. За типом будови тіла в стаді з оцінкою «відмінно» нараховується 21% корів, «дуже добре» – 70% та «добре з плюсом» – 9%, серед корів-первісток ця оцінка склала 21%; 66%; 13% відповідно, всі тварини мають бажану форму вимені і характеризуються високою інтенсивністю молоковіддачі – 1,98 кг/хв. За рівнем продуктивності тварини перевищують стандарт породи на 724-901 кг, або на 24,9, 22,7, 24,4% відповідно за першу, другу та повновікову лактації (табл. 4).

Таблиця 4. Продуктивність корів червоної степової породи стада племрепродуктора «Приморський»(2005 р.)

Показник	Лактація		
	I	II	III і ст.
Поголів'я, гол.	175	86	43
Надій, кг	3627±36,1	4184±54,3	4601±61,7
Жирність	4,02±0,02	4,058±0,03	4,17±0,05
Молочний жир	145,7±1,7	171,36±2,9	192,24±3,6
Жива маса	453±3,9	481±6,2	503±6,9
Стандарт породи	2900	3300	3700

Корови стада відзначаються високими показниками вмісту жиру в молоці, який складає 4,02-4,17%. В перерахунку на стандартну жирність молока для червоної степової породи (3,7%) надій повновікових корів у даному стаді складає 5185 кг молока. Рівень продуктивності сучасного стада племрепродуктора червоної степової породи знаходиться на рівні показників тварин, занесених до держплемкниг в період удосконалення червоної степової породи шляхом чистопорідного розведення.

Слід відмітити, що моніторингові дослідження розвитку стада червоної степової породи впродовж 2005-2010 років засвідчили зниження надою за останню закінчену лактацію на 6,9-10,1% в середньому по стаду, в тому числі на 11,3 - 13,5 % у первісток. При

цьому відмічається незначне зниження вмісту жиру в молоці до 3,98%, але це не є результат зниження генетичного потенціалу, а наслідок впливу паратипових факторів, які склалися у господарстві в останні роки (табл. 5).

Таблиця 5. Динаміка продуктивності стада ПЗ «Приморський»

Показник		Рік					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
Перша лактація	надій, кг	3692	3463	3279	3213	3297	3253
	вміст жиру, %	4,18	4,10	3,96	3,84	3,87	3,87
	молочний жир, кг	154,5	142	130	123	128	126
	жива маса, кг	454	471	458	442	478	474
Третя і старше лактація	надій, кг	3995	3853	3647	3541	3678	3720
	вміст жиру, %	4,16	4,10	3,96	3,89	3,92	3,98
	молочний жир, кг	166,4	158	144	138	144	148
	жива маса, кг	520	523	509	535	558	540

Оцінка екстер'єру повновікових корів стада показала, що вони типові для червоної степової породи і за основними промірами не поступаються кращим чистопорідним тваринам, які записані до ДКПТ, виключення складає показник висоти в холці, який на 3,3 см менший.

Моніторинг екстер'єру корів червоної степової породи стада ПСП «Приморський» впродовж 2006-2010 років засвідчив підвищення промірів статей тіла первісток у порівнянні з аналогічними даними 2006 року. Так, висота холки становить $126,5 \pm 0,56$ см, що на 6,3 см більше, висота крижів – $130,5 \pm 0,53$ см (+4,8), глибина грудей – $69,4 \pm 0,43$ см (+2,0), ширина грудей – $41,5 \pm 0,47$ см (+2,6), коса довжина тулуба – $152,4 \pm 0,7$ см (+4,9), ширина маклоків – $52,0 \pm 3,01$ см (+5,9), обхват грудей – $185,3 \pm 1,04$ см (+3,9), обхват п'ястку – $18,0 \pm 0,17$ см (-0,6).

Висновок. Матеріали обстеження та вивчення червоної степової худоби за різні роки свідчать, що цілеспрямована племінна робота, поліпшення умов годівлі та утримання тварин, спрямоване вирощування ремонтного молодняка сприяли удосконаленню

продуктивних показників та молочного типу породи.

Моніторинг генофондового стада червоної степової породи ПСП «Приморський» показує, що сучасні тварини за рівнем продуктивності перевищують стандарт породи на 24,9, 22,7, 24,4% відповідно за першу, другу та повновікову лактації та відзначаються високими показниками вмісту жиру в молоці, який складає 4,02-4,17%, а за основними промірами не поступаються кращим чистопорідним тваринам, які записані до ДПК в період удосконалення породи шляхом чистопорідного розведення.

Список використаної літератури

1. Бондарев Ю.Ф. Красный степной скот/ Ю. Ф. Бондарев. – город: Сельхозгиз, 1950. – 335 с.
2. Буюклу Г.І. Характеристика тварин червоної степової породи племінного заводу «Приморський»/ Г. І. Буюклу, М. І. Буюклу, Л. М. Іовенко та ін.// Науковий вісник «Асканія-Нова». – Нова Каховка: ЧП «Пиел», 2009. – 240 с.
3. Кононенко Н.В. Генеалогічна структура червоної степової породи великої рогатої худоби: каталог /Н.В.Кононенко. – Київ: Концерн «Селекція»-2002. – 118 с.
4. Лискун Е.Ф. Красный немецкий колонистский скот / Е. Ф Лискун// Труды бюро по зоотехнии. 1911-1912. – 84 с.